

A Budapesti Finomkötöttárugyár rövid története

Lázár Károly, Markó Péterné, Zoles József

Ez a cikk jelentős részben Bárány István kéziratban maradt A magyar textilipar története című, 1987-ben írt munkájának alapján készült [1]. A szerző három évtizeden át volt a magyar kötőipar vezetőinek „doyen”-je, az akkor működött tíz nagy kötőipari vállalat igazgatóinak ki nem nevezett, de mindenki által elismert vezetője.

Bárány István 1921-ben született. A kötő szakmával 1936-ban a Brust (a későbbi Zuglói) Kötöttárugyárban mint inas ismerkedett meg, ahol később segéd, majd művezető, végül üzemvezető lett. Kezdetől fogva részt vett az 1948-ban megalakult új iparvezetés munkájában, mint a Kötszövőipari Központ, később Kötszövőipari Igazgatóság főmérnöke, utóbb igazgatója. Ebben az időszakban alakult meg – Bárány István aktív közreműködésével – az összevont Budapesti Harisnyagyár és a Habszék Kötöttárugyár, akkor létesült a kötőipari központi festő-kikészítő üzem a Budapesti Harisnyagyár területén, és valósult meg Hódmezővásárhelyen a síkburkoló felsőruházati kötöttárugyártása a HÓDIKÖT megalakításával.

Az iparigazgatóságok megszűntével, 1963-ban ő lett a Zuglói Kötöttárugyár, a Rákospalotai Kötöttárugyár és a Divatkötöttárugyár összevonásával létrehozott Budapesti Finomkötöttárugyár (BKF) vezérigazgatója és ezt a tisztséget töltötte be közel három évtizeden át, nyugalmába vonulásáig. Ebben az időszakban létesült az ő irányítása mellett, a BFK leányvállalataként a Balassagyarmati Kötöttárugyár és a Mátészalkai Kötöttárugyár, épült újjá a Rákospalotai gyárban a festő-kikészítő üzem és épült meg a zuglói gyár új üzem- és irodaépülete.

Nyugalomba vonulása után, 1987-ben nagy terjedelmű tanulmányban foglalta össze a magyar textil- és kötőipar addigi történetét, amely ugyan teljes terjedelmében kiadatlan maradt, de egyes fejezetei a TMTE kötő szakosztálya szerkesztésében megjelent Kötőipari Szemlében több folytatásban, kivonatolva olvashatók voltak.

A Budapesti Finomkötöttárugyár (BKF) két zuglói vállalat: a Zuglói Kötöttárugyár és a Divat Kötöttárugyár összevonásából alakult meg 1961. január 1-jén, majd kiegészült az 1963. január 1-jén hozzácsatolt Rákospalotai Kötöttárugyárral. Központját a zuglói gyárban jelölték ki. Ide csatoltak korábban önálló vállalatként működő, az államosításokat követően létrehozott más, de rokon tevékenységi körben tevékenykedő vállalatokat is (Divattervező Vállalat, Kötszövőipari Gépjavitó Üzem, Kötszövőipari Mintázó Üzem), amelyek beolvadtak a BFK szervezetébe.

A vállalat mindhárom jogelődje még a II. világháború előtt alakult és a BFK-ban való egyesítésük előtt, az 1948-ban végrehajtott államosítást követően vették fel új neveiket.

Az elődvállalatok

Zuglói Kötöttárugyár

Brust Dávid¹⁾ Buda és Pest egyesítésének évében, 1873-ban alapította meg textilkereskedelmi vállalatát,

amely később az Osztrák-Magyar Monarchia egyik legnagyobb ilyen cégévé nőtte ki magát [2]. Első Budapesti Kötöttárugyár néven 1906-ban Zuglóban, a mai Szugló utca 83-85. szám alatt létesítette a későbbi néven ismertté vált Zuglói Kötöttárugyárat, ahol 7 db durva harisnyakötő gépen, 1 palackcsévélogépen, néhány láncozó gépen, 2 fa színezőkádon és egy 7-fejes formázóasztalon összesen 25 ember állított elő harisnyákat. Az ipart támogató törvénynek, a szubvencióknak, az adókedvezményeknek és – nem utolsósorban – a háborús készülődés folytán beálló keresletnövekedésnek köszönhetően a kis üzem hamarosan komoly gyárrá fejlődött. Már 1909-ben 4 db körhurkológéppel és 10 harisnyakötőgéppel bővítette az üzemet, amit 1912-ben további körhurkoló- és harisnyakötőgépek követtek. A körhurkológépek beszerzése arra utal, hogy a harisnyagyártás mellett más kötöttárugyár előállításával, pl. beléskötésű kelmék készítésével is foglalkoztak. Szakembereket Németországból, Morvaországból vagy a cseh Szudéta-vidékről hoztak, akik azután betanították a magyar munkásokat. Az új gépbeszerzésekkel párhuzamosan az épületeket is bővítették. 1916-ban külön háromszintes épületet emeltek, ennek alagsorában a Brust család részvénytársaságaként 1920-ban alapított Hazai Cérnagyár Rt. [2] működött, a földszinten szabottkesztyű-varrodát létesítettek a katonai rendelések teljesítésére, az emeleten pedig csecsemő- és gyermektréningruhák konfekcionálásával foglalkoztak.

A vállalat gépparkjának bővítését német, osztrák és cseh gyáraktól származó használt, de jó állapotú gépekkel oldották meg. 1922-ben a vállalat kapacitását 12 körhurkológép, 35 harisnya-körkötőgép, festőde és kikészítő üzem, továbbá a cérnázó üzem alkotta. 1924-ben síkburkológépek (cotton-gépek) beszerzésével – az országban elsőként – berendezkedtek selyemharisnyák gyártására is és 1927-ben további harisnyakötő-, körhurkoló- és síkburkológépekkel, valamint kézi síkkötőgépekkel bővítették a gépparkot.

1930-ban – a világgazdasági válságot is kihasználva – tovább bővítették a gyárat, amely akkor már – névmagyarosítás következtében – *Borbás Testvérek Első Budapesti Kötöttárugyára* néven működött [3] és cérnagombgyártó üzem is létesítettek, valamint „Luna” márkájú fehérneműik gyártására lánchurkológépeket szereztek be. A II. világháborút megelőző években a háborús készülődés és az első és második bécsi döntés (Dél-Szlovákia és Kárpátalja, ill. Észak-Erdély visszacsatolása) folytán bekövetkezett piacbővülés további fejlesztésekre ösztönözte a céget, amelynek során már korszerű új, nagy teljesítményű gépeket szereztek

legnagyobb textilkereskedelmi vállalatává fejlődött. 1898-ban gyárat alapított, 1920-ban pedig a Hazai Cérnagyár Részvénytársaságot, amelynek haláláig elnöke volt. A magyar konfekcióipar kezdeményezője és fejlesztője. Egyike volt azoknak, akik az üzleti életben a magyar nyelvet használatossá tették. (http://jelesnapok.oszk.hu/prod/unnep/brust_david_szuletes_napja_1846)

¹⁾ Brust Dávid (Lovasberény, 1846. aug. 21. – Budapest, 1931. okt. 22.): textilkereskedelmi cég és textilüzemek alapítója, az üzleti életben a magyar nyelv egyik elterjesztője. 1873-ban alapított cége rövid idő alatt az Osztrák-Magyar Monarchia egyik

be. Termékeiket maguk konfekcionálták, erre konfekciózemet is berendeztek.

A Borbás testvérek nem éltek túl a háborút. Az 1945. január 5-én a Zuglóba bevonult szovjet csapatok a gyárban kirabolt, romos épületeket, berozsdásodott gépeket találtak.

Divat Kötöttárugyár

A Divat Kötöttárugyár – a hajdani Dukesz és Pelczer Kötöttárugyár – története hasonlóan indult, mint a Brust-féle gyáré. A két textilnagykereskedő az I. világháború után alapította meg a gyárat, kézi sikkötőgépen gyártott pulóverek, mellények, kötött kesztyűk előállítására. A gépeket kiadták bedolgozóknak és biztosították hozzá a fonalat. Kezdetben vásári, piaci árúk gyártására rendezkedtek be, termékeiket főleg durva gyapjú- és vigonyfonalokból készítették. Amikor a Dob utcai kis helyiséget kinőtték, ahol a kezdő és befejező műveleteket végezték, 1927-ben a zuglói Szugló utca 6. szám alá költöztek, nem messze a Brust-gyártól.

Végig, az államosításig megtartották a bedolgozók munkáján alapuló módszert. Az idők folyamán a durva kézi sikkötőgépek mellé finomabb gépeket, körhurkoló- és raschel-gépeket is vásároltak. Fokozatosan átálltak fésült gyapjúfonalokból készült finomabb, jobb minőségű kötöttárú gyártására és Magyarországon ők voltak az elsők, akik a két háború között raschel-gépeken és körhurkológépeken gyapjúkelméket készítettek. Egy bécsi iparművészt foglalkoztattak, aki nemcsak megtervezte az új termékeket, hanem be is tanította a munkásokat a finom árú gyártására.

Budapest elfoglalásakor ugyanaz a kép tárult a szovjet hadsereg katonái elé, mint a Brust-gyárban.

Rákospalotai Kötöttárugyár

A Rákospalotai Kötöttárugyár legkorábbi jogelődjét, a Sparber Testvérek céget Sparber Samu és testvére alapította 1911-ben. 1912-ben Első Rákospalotai Kötő- és Kötszőgyár Rt. néven a Deutsch Ignác és Fia magánbank érdekkörében egy új céget hoztak létre a Sparber Testvérek cég gyárának átvételére. Főreszvényesei a bankcég mögött álló Hatvany-család és a Sparber-család voltak [11].

Eredetileg egy rákospalotai földszintes parasztházban és néhány hozzá épített fa barakképületben kezdtek meg harisnyák és más kötöttárú gyártását. Az épület nem sokkal később leégett és akkor építettek a helyén új épületet, amelyet később, ahogy a géppark egyre bővült, többemeletesre bővítettek és toldaléképületekkel egészítették ki. A pincében helyezték el a kazánházat és a harisnyaformázó üzemet, az utóbbiban így rendkívül mostoha és egészségtelen körülmények között dolgoztak a munkások. 1923–1924-ben nagyobb fejlesztést hajtottak végre és saját fonalszükségletük ellátására gyapjúfonodát is létesítettek. Speciális fonalakra volt ugyanis szükségük a „Bob” márkájú svájcisapkák, gyapjúharisnyák, gyapjúpulóverek, mellények és az ún. berliner kendők gyártásához. A volt a céljuk, hogy hulladék ne hagyja el a gyárat, mindent igyekeztek újra feldolgozni. Sokrétú gyártmányválasztékuk különböző fajta kötőgépeket igényelt, így megtalálhatók voltak a gyárban svájcisapka-kötő gépek, raschel-gépek, körhurkológépek, harisnya-körkötőgépek, kézi sikkötőgépek. Később a svájcisapka-gyártást önálló részvénytársaságba szervezték, amelynek szintén a

Sparber testvérek voltak a főreszvényesei. (Rajtuk kívül abban az időben a hódmezővásárhelyi Kokron-gyár és a Kőszegi Nemez és Posztó Rt. gyártott svájcisapkát, és hogy egymást ne zavarják, az 1930-as évek közepén kartellt alakítottak, amelyben a termelés mennyiségét, minőségét és a termékek árát is meghatározták.)

1938-ban – már a háborús készülődés jegyében – bővítették a fonodát és finomabb fésült fonalak gyártására tették alkalmassá, mert finomabb és korszerűbb – már gépi hajtású – sikkötőgépeket szereztek be, berendezkedtek fonalszínezésre.

A háború alatt a gyár sorsa hasonló volt, mint a legtöbb másik kötöttárugyáré: katonai parancsnokság alá került, a nyilas uralom idején kifosztották, és amikor 1945. január 8-án a szovjet csapatok elfoglalták, csak romokat és berozsdásodott, álló gépeket találtak.

A háború utáni helyzet

A háború és Budapest ostroma a kötöttárugyárakban is jelentős károkat okozott. Volt, amelyik teljesen megsemmisült, volt amelynek épületei mentek tönkre, volt ahol a gépeket vagy azok egy részét Németországba szállították. Általános volt, hogy a háború végére kirabolt üzemek és raktárak, romos épületek, részben vagy egészen tönkrement gépek fogadták a bevonuló szovjet csapatokat. A tulajdonosok, gyárigazgatók kevés kivétellel nem tértek vissza Magyarországra, így sok helyen hiányzott a szakszerű vezetés is. A korábban német vagy osztrák tulajdonú gyárak élére szovjet igazgatót neveztek ki és ezek a cégek csak az államosítás után kerültek vissza a magyar állam tulajdonába.

A megmaradt és újjáépített, újra beindított gyárak is állandó nyersanyag- és alkatrészhiánnyal küszködtek. Többnyire jelentős részben a Szovjetunió számára végeztek bér munkát jóvátétel fejében, amihez a Szovjetunióból szállították a nyersanyagot, főleg pamutot. A hazai fonodák elsősorban a szövőgyárak fonaellátását biztosították, bár azok is rászorultak a szovjet nyersanyagra. A termelés másik része a belföldi szükséglet ellátását szolgálta, hiszen erre óriási igény volt.

Az 1945-ös statisztikai kimutatások szerint 104 nagyobb kötőipari vállalat és üzem működött az országban, amelyek közül 18-ban haladta meg a foglalkoztatottak száma a százat. A 100-nál több alkalmazottnál többet foglalkoztató iparvállalatok államosításának időpontjában (1948) a kötőipart a kisüzemi termelés jellemezte. 98 kötőüzem tartozott a Gyáriparosok Országos Szövetsége (GYOSZ) ill. a Textilipari Kis- és Középvállalatok Szövetsége hatáskörébe. Ezen kívül több százra volt tehető azoknak a kisiparosoknak a száma, akik 1–10 főt foglalkoztató üzemekkel dolgoztak [12].

1948. március 28-án állami tulajdonba vették a 100-nál több foglalkoztatottal működő üzemeket. Az ennél kisebb létszámú vállalatok államosítására 1949-ben került sor, közülük 63-at a nagyobb állami vállalatokhoz csatoltak. A fennmaradó 23 kisüzem tulajdonosa mint önálló kisiparos dolgozhatott tovább, ezekből alakultak ki később a kötőipari szövetkezetek (pl. a Dux vagy a Budapesti Háziipari Szövetkezet és mások).

1948-ban a kötőiparban két központ alakult, a Harisnyaipari Központ és a Kötszőipari²⁾ Központ. Mivel

²⁾ A „kötszőipar” ma már elavult elnevezése a ma „kötőipar”-nak nevezett iparágnak.

azonban a vállalatoknál többnyire mind harisnyagyártás, mind egyéb kötöttáru gyártás egyaránt folyt, a két központot röviddel megalakulásuk után, 1949-ben Kö-tőhurkolóipari Központ néven összevonták.

A vállalatok összermelése 1955-re elérte, sőt egyes termékeknek kissé meg is haladta az 1938-as szintet és megindult az akkor Európában még újdonságnak számító nylonharisnya-gyártás is. A kötőipari vállalatok száma az 1938. évi 95-ről az összevonások és egyes, tovább nem fejleszhetőnek minősített üzemek felszámolása folytán 13-ra, az ipartelepek száma 18-ra csökkent, az egy vállalatra eső átlagos létszám 113-ról 806-ra emelkedett. Megtörtént a termelés és a géppark koncentrációja, az iparirányítás centralizálása. Komoly nehézségeket okozott azonban továbbra is a nem megfelelő fonalellátás, mert a hazai fonodák – mind a pamut-, mind a gyapjúiparban – elsősorban saját szövődéik ellátását tartották szem előtt. (Ez a helyzet azután még igen sokáig fennmaradt és még az 1980-as években is jellemző volt. A kötöttáru gyáraknak – amelyek a szövőiparban használatos fonalaktól sok esetben némileg eltérő minőséget kívánnak meg – kevés jutott.) A kötőipar ezért igen nagy mennyiségű import – főleg nyugat-európai származású – fonal beszerzésére kényszerült. Sújtotta az ipart a vállalatvezetők szakértelmének hiánya, ami ezeken a posztokon sok személycserével járt, illetve arra készítette őket, hogy pótlólag folytassanak megfelelő tanulmányokat az egyetemeken, főiskolákon. A géppark korszerűsítésére elsősorban az akkori Német Demokratikus Kötőtársasággal (NDK) kötött szerződések adtak lehetőséget, ahol a TEXTIMA vállalatcsoport jelentős fejlesztéseket végzett egyebek között a kötő- és varrógépek terén is. Magyarországon létrehozták a Kötőipari Gépjavító Vállalatot, ahol gépalkatrészek gyártása mellett saját konstrukciójú sikkötőgépek gyártása is folyt, valamint a Könnyűipari Alkatrészgyártó és Ellátó Vállalatot (KAEV), amely konfekciógép-alkatrészek ill. saját konstrukciójú konfekciógépek készítésével foglalkozott.

1949-től Dél-Magyarországon kísérletek folytak a gyapottermesztés meghonosítására, ennek keretében Hódmezővásárhelyen egy gyapotegrenáló üzem is felépítettek. Minthogy azonban a kísérletek nem jártak eredménnyel és abbamaradtak [5], ezt az épületet 1955-ben egy új kötöttáru gyár, a Hódmezővásárhelyi Divat Kötöttáru gyár (HÓDIKÖT) céljára alakították át [4], amelyhez azután a városban 1889 óta működött Kokron-féle kötöttáru gyárat is hozzácsatolták.

Az 1960-as évtizedben a kötőipar világszerte nagyarányú fejlődést élt meg és ez Magyarországon is érezte hatását. Ez vezetett oda, hogy az iparvezetés jelentős termékszerkezet-váltást tartott szükségesnek a korszerű termékek fejlesztésének irányában. A Budapesti Harisnyagyár területén – és szervezeten is ide kapcsolva – létrehozták a kötőipar központi festő-kikészítő üzemét. Ugrásszerű minőségváltozást az 1970–1980 közötti – bár sajnos teljességében nem megvalósult – ún. textilipari rekonstrukció keretében értek el, amikor lehetővé tették a géppark és az infrastruktúra korszerűsítését, a vállalatok vidéken új gyárakat, telephelyeket létesítettek, Kiskunhalason 1973-ban megalapították a Halasi Kötöttáru gyárat, mint önálló vállalatot. Több szövőipari vállalat is berendezkedett kötött termékek gyártására. Ebben az időszakban a textilipari technológiák közül a kötőipar fejlődése volt a legnagyobb mértékű: az ezzel az eljárással készült termékek

mennyisége 11 %-ponttal növekedett [6] és korszerűsítésük, minőségi javulásuk nem utolsósorban a központi festő-kikészítő üzem létrehozásának volt köszönhető.

A Budapesti Finomkötöttáru gyár

A korabeli iparvezetés 1963-ban megszüntette a Könnyűipari Minisztérium keretében korábban működött iparigazgatóságokat, köztük a Kötöttáru ipari Igazgatóságot is, és a textilgyárak felügyeletét a minisztérium különböző főosztályaihoz rendelték. Ezzel párhuzamosan a textilgyárak, és köztük a kötöttáru gyárak további összevonását és korszerűsítését határozták el. Ennek keretében alakult meg a Budapesti Finomkötöttáru gyár (közismert rövidítésével: BFK) is, a bevezetőben említett vállalatok egy szervezetbe vonásával. A vállalat vezetésével a Kötöttáru ipari Igazgatóság korábbi főmérnökét, Bárány Istvánt bízták meg, aki nyugdíjba vonulásáig végezte ezt a munkát. A vállalat központját Zuglóban alakították ki.

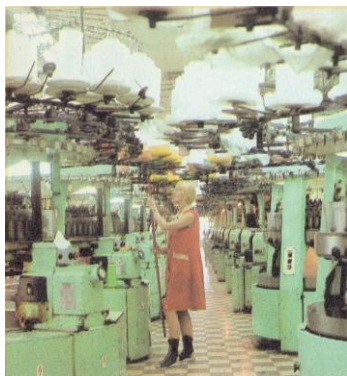
A Budapesti Finomkötöttáru gyár (BFK) az ezt követő években nagyarányú fejlesztéseket végzett. 1965-ben átvette a Balassagyarmati Kézműipari Vállalatot, majd 1967-ben a helyi tanács által irányított debreceni Kötöttáru Vállalatot, 1974-ben pedig Mátészalkán új gyáregységet hozott létre [6, 8].

Az 1970-es évek végén megkezdődött a fejlesztés intenzív szakasza [9, 10]:

- különböző kiegészítő gépeket érintő fejlesztése, amelyek a meglévő kapacitások termelékenységet emelték (a szabászati előkészítés és a szabászat korszerűsítése, a varrógéppark cseréje, elektronikus vezérlésű sík- és körkötőgépek beszerzése);
- a fokozatosan változó bel- és külszíni igények figyelembe vételével a termékszerkezet korszerűsítése (a körkötött termékek arányának növelése, a felhasznált alapanyag-összetétel és a fonalfinomság ezeknek megfelelő alakítása, akkor nálunk újdonságnak számító színezési és kikészítési technológiák bevezetése);
- a termelés sokoldalúbbá tétele a sorozatnagyságok csökkentésével (a modellek, színek számának növelésével, olasz és magyar textil- és ruhatervezők alkalmazásával), egyúttal áttérés az alsó középkategóriás termékek gyártásáról a magasabb kategóriájú, egyes esetekben kifejezetten exkluzív termékekre. A vállalat saját textilanyag- és divattervező iparművészeket foglalkoztatott, közöttük többen is vannak, akiket azóta is a neves tervezőművészek között tartanak számon;
- a gazdaságosan gyártható termékszerkezet érdekében olyan termék választék kialakítása, amely mind a belföldi, mind az export piacok minőségi követelményeit ki tudta elégíteni. A vállalat termékeit a belföldi kereskedelem mellett igen jelentős részben a

A Szugló utcai gyár a BFK főnökürelében

A zuglói körkötő üzem

Szovjetunióban és néhány más kelet-európai országban, valamint Nyugat-Európában (az akkori Német Szövetségi Köztársaságban, Nagy-Britanniában, Franciaországban, Hollandiában) ill. Kuvaitban értékesítették. Megindult a katalógus-áruházakkal folyó együttműködés is. A vállalat gyáregységei termelési kooperációban működtek, voltak konfekcionálásra specializálódott, valamint kötővel és saját konfekcióüzemmel egyaránt rendelkező üzei is. Gyártmányai felsőruházati célra gyártott körkötött ill. síkkötött és síkhurkolt termékek voltak. A kelmék kikészítését részben a Budapesti Harisnyagyár területén létesített Kötszövőipari Központi Festő-kikészítő Üzem, részben az 1978-ban a rákos-palotai gyárban újonnan létesített, saját festő-kikészítő üzem végezte, a darabárukat (kötött ruhákat és kosztümket, pulóvereket, mellényeket, férfizakót, blúzokat, ingpulóvereket, szabadidő-ruházati cikkeket, bébi- és gyermekruhákat stb.) a vállalat saját budapesti ill. vidéki konfekcióüzemeiben állították elő. Készítettek és méterárúként értékesítettek emellett bútorhuzat-kelméket és férfi- és női kabátanyagokat is. A rákos-palotai gyárban saját felhasználásra akrilfonal-terjedel-mesítő gépeket is működtettek. A Budapesti Harisnyagyárral együttműködve eleinte síkhurkolt felsőruházati termékeket is készítettek. Miután azonban a Budapesti Harisnyagyár a Vihar utcai telephelyet kereskedelmi célokra kívánta felhasználni, a síkhurkológépeket 1983-ban áttelepítették a rákos-palotai gyárba, ahová azokat a gépeket működtető munkások is követték. Később azonban a síkhurkolás már nem volt versenyképes az igen gyors fejlődést felmutató síkkötéssel és így ezeket a gépeket leszerelték és a síkhurkolt termékek gyártása a BFK keretében megszűnt. (Ilyen termékeket azután már csak a sokkal korszerűbb gépekkel rendelkező HÓDIKÖT gyártott.) A rákos-palotai gyárban ehelyett meghonosították az akkor megjelent újdonságnak számító, keletnémet (TEXTIMA) gyártmányú kör-síkkötőgépeket, amelyeken a síkkötött termékek kelméje a korábbi gépeknél sokkal nagyobb termelékenységgel voltak előállíthatók.

A textilipari rekonstrukció keretében, az 1970-es években a BFK számos korszerű, új kötő-, színező-,

Csévélőüzem a debreceni gyárban

nyomó-, kikészítő- és konfekciógépet vásárolt. Ekkoriban a vállalat mintegy 4000 főt foglalkoztatott [7].

Az 1980-as években a vállalat folyamatosan fejlődött, a géppark korszerűsítése a piaci igények jobb kielégítése érdekében meghozta gyümölcsét. A vállalat négy gyáregysége, az alapanyag-ellátást

biztosító zuglói és rákos-palotai, valamint a konfekcionálást végző balassagyarmati és mátészalkai gyár kiválóan együttműködött, ami biztosította a rendelések pontos és határidőre történő teljesítését. Emellett a vállalat minden évben folyamatosan eléget tett a cég által a textilipari rekonstrukció során felvett állami kölcsöntörlesztési kötelezettségeinek, munkát és létbiztonságot adott több ezer embernek. Az évtized közepétől a vállalat erőteljesen növelni tudta piaci pozícióit a az USA-ban és Nyugat-Európában, megkezdődött az anyagos bér munka konstrukciók szervezése, amelyek a teljes gyártási folyamatban (kötés—színezés-kikészítés—szabászat—varratok műveletek) elősegítették a technológiai fejlődést.

A műszaki, kereskedelmi és gazdasági „szárnyalásnak” az 1988. évi APEH-revizio vetett véget, amely az 1986. és 1987. évekre vonatkozólag 4,5 milliárd forint adóhiányt és bírságot mutatott ki. Az összeg nagyságrendje mintegy 3 évnyi árbevétellel ért fel és alapvetően a szovjet exporttámogatások (olajimport/feldolgozóipari áruszállítások elszámoló árai) bonyolult számításaiából adódott. A vállalat új vezetése külső szervezet igénybevételével egy hónap alatt újraszámoltatta az adatokat, aminek eredményeként a hiba 95 millió forintra apadt. Az APEH helyt adott a vállalat fellebbezéseinek és javaslatára a Minisztertanács törölte az adóhiányt és a bírságot.

A cég fennmaradása és terheinek megosztása érdekében – a textilipari vállalatok között elsőként – 1988 decemberében radikális szervezeti átalakítást hajtott végre:

- három gyárából külső tőke bevonásával (a Magyar Gyapjúfonó és Szövőgyár közreműködésével) megalkototta a Balassagyarmati Finomkötött Rt.-t, a Mátészalkai Finomkötött Rt.-t és a rákos-palotai festő-kikészítő üzemből alakult Colorit Rt.-t;

- a részvénytársaságok apportként a termelőgépeket kapták, amelyeket működtetniük és a szakembereket foglalkoztatniuk kellett;

- az építményeket az állami tulajdonban levő Budapesti Finomkötöttárugyártól bérelték és tőle együttműködési szerződés keretében technológiai, kereskedelmi, pénzügyi és egyéb szolgáltatásokat vásárolták;

- a vállalat különböző hiteleinek és egyéb tartozásainak törlesztéséről 1989 januárjában ugyancsak a vállalat és a részvénytársaságok közötti együttműködési szerződésben állapodtak meg;

A körkötött kelmék gyártása és érté-

Hőrgyújtógép a rákos-palotai gyárban

Mátészalkai varroda

Varroda a zuglói gyárban

kesítése megmaradt a BFK hatáskörében, a sikkötött termékek azonban veszteségessé váltak, ezt az üzletágat a gépekkel, a forgóeszközökkel és a rendelésállománnyal együtt 1989-ben eladták a Loretta Kft.-nek, amely 90 volt BFK-dolgozónak biztosított munkalehetőséget.

Mindezen intézkedések eredményeként a vállalat és a részvénytársaságok együttes erőfeszítése révén törleszteni tudták a vállalat adósságait.

A konfekciómunkát végző részvénytársaságoknál egyre növekedett a bér munkavégzés részaránya a teljes termelésben. Ehhez mind kevésbé igényelték a BFK segítségét. Ugyancsak nehézségeket okoztak az „anyavállalatnak” a Colorit Rt. növekvő bér munkadíjai, amelyek a kelmék színezési-kikészítési költségeit terhelték.

Mindez nehéz helyzetbe hozta a BFK termelő tevékenységét, ami miatt az lett volna az ésszerű, ha nem ragaszkodnak a központi elosztó szerephez és eladták volna mind a termelő gépeket, mind a különböző szolgáltatói tevékenységeket – de nem ezt tették. A vállalat felszámolás alá került, amelynek elhúzódása a vagyon felélését és a vállalat felszámolásához vezetett. A BFK-ból alakult részvénytársaságok a privatizációt követően – ha erősen megváltozott formában és néven is – még ma is működnek.

A Budapesti Finomkötöttárugyár mindvégig első-sorban női, férfi- és gyermek-felsőruházati kötöttáru gyártásával foglalkozott, beleértve a csecsemőruházatot is, és ezek gyártását – mind műszaki, mind minőségi és esztétikai szempontból – igen magas színvonalra emelte. Ebben a gyártmánycsoportban a BFK volt az ország

legnagyobb termelő vállalata és ehhez képest igen bő választékot kínált, amely nagyon nagy népszerűségnek is örvendett a vásárlóközönség körében. Virágkorában – az 1970–1985 közötti években – rendszeresen nagy sikerrel szerepelt a különböző hazai és külföldi bemutatókon, vásárokon.

Források

- [1] Bárány István: A magyar textilipar története. Kiadatlan kézirat, 1987
- [2] Magyar Életrajzi Lexikon. Brust Dávid. <http://mek.niif.hu/00300/00355/html/ABC00523/02358.htm>
- [3] Budapest Főváros Levéltára. <http://bfl.archivportal.hu/index.php>
- [4] Kruzsliz István, Szigeti János (szerk.): A Hódmezővásárhelyi Divat Kötöttárugyár száz éve, 1889–1989. Hódmezővásárhely, 1989. ISBN 963 02 6126 x
- [5] Hajdú Zoltán: A szocialista természetátalakítás kérdései Magyarországon, 1948–1956. <http://www2.sci.u-szeged.hu/eghajlattan/baba/Hajdu.pdf>
- [6] Szabó Imre (szerk.): Könnyűipar Magyarországon. Könyvnyúipari Minisztérium, Budapest, 1981. ISBN 963 02 1787 2
- [7] Zoles, József: Strick- und Wirkwaren im Werte von jährlich einer Milliarde Forint! Marketing in Ungarn 1974/3, 44-45. old.
- [8] Zoles József: A Budapesti Finomkötöttárugyár rövid története (részlet). Kiadatlan kézirat. Magántulajdonban.
- [9] A [Budapesti Finomkötöttárugyár] vállalat VI. ötéves tervi fejlesztései és VII. ötéves tervi elképzelései. 1985. Kézirat, magántulajdonban.
- [10] A [Budapesti Finomkötöttárugyár] vállalat középtávú VII. ötéves tervének fő céljai (stratégiája) és időhorizontja. 1985. Kézirat, magántulajdonban.
- [11] http://bfl.archivportal.hu/index.php?action=regisztrum&regisztrum_action=show_fond&fond_id=4680
- [12] Solt Dezső: A kötszővöipar fejlődésének főbb jellemzői az államosítás óta. Magyar Textiltechnika, 1958. 4–5. sz. 144–145. old.